

1

‘O!’ Moeder slaakte plotseling een kreetje tijdens het eten van haar soep, ’s morgens in de eetkamer.

Ik dacht dat er iets in de soep zat. ‘Een haar?’ vroeg ik. ‘Nee.’

Behendig liet moeder opnieuw een lepel soep in haar mond glijden alsof er niets was gebeurd. Dit volbracht hebbende draaide ze haar hoofd opzij en liet haar blik naar de wilde kersenboom dwalen, in volle bloei achter het keukenraam. Weer liet ze, haar hoofd nog steeds afgewend, een lepel soep behendig tussen haar lippen doorglijden. Het bijwoord ‘behendig’ is in moeders geval beslist geen overdrijving. Het is een totaal andere manier van eten dan wat je in damesbladen ziet staan. Naoji, mijn jongere broer, had het onder het genot van sake, rijstwijn, ooit eens zo gesteld: ‘Je bent nog niet van adel alleen omdat je een titel bezit. Je hebt ware aristocraten die – ook zonder titel – van nature adeldom bezitten en er zijn mensen zoals wij, met alleen de titel, die – allesbehalve de noblesse – dichter bij het proletariaat staan. Iwashima bijvoorbeeld (Naoji noemde de naam van een schoolvriend, een graaf), vind je die niet vulgairder dan een pooier in Shinjuku? Kortgeleden op de trouwerij van de broer van Yanai (de tweede zoon van een burggraaf, ook

een vriend van hem), droeg hij een smoking! Waarvoor moet hij nou een smoking dragen? Dat is nog tot daaraan toe, maar die man gebruikte bij zijn tafelspeech zulke ondoorgrondelijke woorden, ik walgde ervan. Dat stinkt, dat is verachtelijke bluf die niets met verfijning van doen heeft. In ons geboortedorp zag je veel uithangborden met LOGEMENT VOOR DE BOVENKLASSE erop. Eigenlijk kun je het overgrote deel van die edelen wel ‘eersteklas bedelaars’ noemen. Een echte edelman doet niet zo achterlijk als die Iwashima. In onze familie vormt mama de ware adel. Dat is echt. Er valt voor ons niet aan te tippen.’

Zoals zij haar soep eet... Wij buigen ons iets over het bord, scheppen wat soep op met de lepel horizontaal en brengen die naar onze mond, de lepel nog steeds horizontaal. Moeder steunt met de vingers van haar linkerhand lichtjes op de rand van de tafel, haar bovenlichaam rechtop, het hoofd fier omhoog, scheidt – de lepel waterpas – snel wat soep op zonder goed naar haar bord te kijken, brengt dan heel makkelijk en elegant de lepel in een rechte hoek met haar mond en laat de soep van de punt van haar lepel in haar mond glijden. Net een zwaluw, mag je wel zeggen. Terwijl ze onschuldig om zich heen kijkt, hanteert ze de lepel heel rap, als een vleugeltje. Ze morst geen druppel, ze slurpt niet en je hoort haar ook het bord niet aanraken. Misschien is het volgens de etiquette geen correcte manier van soep eten, maar in mijn ogen is het heel schattig. En verder lijkt het gek genoeg lekkerder om iets vloeibaars op je gemak met recht bovenlijf van de punt van de lepel in je mond te laten glijden, dan het voorovergebogen van de zijkant van je lepel op te zuigen.

Maar omdat ik een ‘eersteklas bedelaar’ ben, zoals Naoji het noemt, kan ik de lepel niet zo licht en moeite-

loos hanteren als moeder. Noodgedwongen buig ik me over mijn bord en eet ik vreugdeloos volgens de etiquette.

Het is tegen de etiquette zoals moeder eet, niet alleen met een lepel. Wanneer er vlees op tafel komt, snijdt ze met mes en vork snel alles in kleine stukjes, legt het mes neer, brengt de vork over naar haar rechterhand, prikt stukje voor stukje aan haar vork en eet het langzaam en genietend op.

Wanneer wij bij kippenvlees met een botje moeite doen om het vlees eraf te snijden zonder bordgerinkel, pakt moeder rustig het bot op met haar vingers en haalt met haar tanden het vlees van het karkas. Als moeder het doet lijkt het niet alleen schattig, zo'n barbaarse actie, het is zelfs op een vreemde manier erotisch. Het ware onderscheidt zich werkelijk.

Niet alleen kip met bot, ook bijgerechten als ham en worstjes pakt ze bij de lunch weleens met haar vingers op om die te verorberen.

'Weet je waarom een rijstbal zo lekker smaakt? Omdat iemand ze met zijn vingers kneedt,' heeft ze eens gezegd.

Ik heb me eerlijk gezegd weleens voorgesteld hoe heerlijk het zou zijn om met mijn handen te eten. Toch doe ik het niet omdat ik het idee heb dat als een 'eersteklas bedelaar' zoals ik een slechte imitatie van moeder gaf, ik eruit zou zien als een echte bedelaar. Mijn broer Naoji zegt dat je niet tegen mama op kan en ook ik vind het schier onmogelijk om moeder te imiteren, soms zelfs hopeloos.

Op een avond met een mooie maan, aan het begin van de herfst, zaten moeder en ik eens in de achtertuin van ons huis in de Nishikatastraat naar de maan te kijken, in het preeel aan de rand van de vijver. Onderwijl babbelden we vrolijk over dwaallichtjes en andere natuurverschijnselen. Plotseling stond moeder op, liep de grote klaverstruiken

naast het prieel in en vroeg lacherig, terwijl ze me midden tussen de witte klaverbloemen haar nog stralender witte gelaat toewendde: ‘Kazuko, raad eens wat moeder nu aan het doen is?’

‘Bloemen aan het plukken,’ zei ik. Daarop lachte ze met een hoog stemmetje.

‘Een plasje.’

Ik was verbaasd, want ze zat helemaal niet gehurkt, maar het deed oprecht charmant aan. Iemand als ik kan het beslist niet nadoen.

Ik dwaal wel af van de soep van vanmorgen. Kortgeleden las ik in een boek dat de edelvrouwen aan het Franse hof rustig in de tuin van het paleis of in een hoekje van de gang plasten. Zo’n onschuld vind ik prachtig. Ik vroeg me af of mijn moeder niet de laatste van dergelijke echte edelvrouwen was.

Vanmorgen nam ze dus een lepel soep, slaakte een kreetje: ‘O!’ en antwoordde op mijn vraag naar een haar in de soep: ‘Nee.’

‘Is het misschien te hartig?’

De soep was een soort gebonden soep die ik gemaakt had van gepureerde groene erwten uit blik, die we kortgeleden hadden gekregen van de distributie uit Amerika. Omdat ik weinig vertrouwen had in mijn kookkunst, vroeg ik het met kloppend hart, al zou moeder zeggen dat het niet zo was.

‘Het is lekker,’ zei ze oprecht, waarop ze na de soep met haar handen een in zewier gewikkelde rijstbal pakte en erin hapte. Van jongs af aan smaakt het ontbijt me niet, omdat ik voor tien uur geen honger heb. Ook op dat moment werkte ik alleen wat soep naar binnen, op de een of andere manier, maar het eten kostte me grote moeite. Ik legde een rijstbal op mijn bord, stak mijn eetstokjes

erin en haalde hem uit elkaar. Ik pakte met mijn stokjes een stukje op, bracht de stokjes in een rechte hoek met mijn mond, zoals moeder met haar lepel doet als ze soep eet, en duwde het mijn mond in, alsof ik een vogeltje aan het voeren was. Terwijl ik langzaam at, stond moeder zachtjes op, al klaar met haar hele ontbijt. Ze leunde met haar rug tegen een muur waar de morgenzon op scheen, keek enige tijd zwijgend naar mijn manier van ontbijten en zei: 'Kazuko, het is nog steeds niets met jou. Je moet het ontbijt tot de lekkerste maaltijd van de dag maken.'

'Vindt u het lekker, moeder?'

'Dat hoef ik niet meer te vinden. Ik ben niet ziek meer.'

'Ik ben ook niet ziek.'

'Fout, fout.' Moeder schudde droevig lachend haar hoofd. Vijf jaar geleden had ik met tbc het bed moeten houden. Ik wist dat ik het mezelf had aangedaan. Moeders ziekte daarentegen, kort geleden, was echt zorgwekkend en ellendig geweest. Toch maakte ze zich alleen ongerust over mij.

'O,' zei ik.

'Wat is er?' Nu was het haar beurt om een vraag te stellen.

We keken elkaar aan. Toen ik begon te lachen, uit een gevoel van volmaakt wederzijds begrip, glimlachte moeder ook.

Wanneer ik door een zeer beschamende gedachte word aangegrepen, slaak ik zo'n vreemde, zwakke kreet: 'O!' Er was me plotseling zeer helder iets van zes jaar geleden te binnen geschoten, uit de dagen van mijn scheiding en onwillekeurig had ik 'O!' geroepen. Maar wat zou er met moeder zijn? Zij had geen beschamend verleden zoals ik, en toch was er iets.

'Herinnerde u zich zojuist ook iets? Wat dan?'

‘Dat weet ik niet meer.’

‘Ging het over mij?’

‘Nee.’

‘Ja.’

‘Misschien,’ voegde ze er meteen aan toe met haar hoofd schuin.

Mijn broer Naoji werd halverwege zijn studie aan de universiteit onder de wapenen geroepen. Hij ging naar een eiland in de Stille Zuidzee. Er kwam geen nieuws van hem en ook nu de oorlog voorbij is wordt hij nog vermist. Moeder beweert zich te hebben neergelegd bij de gedachte Naoji niet meer te zullen zien, maar ik heb me er nooit bij neergelegd. Ik denk niet anders dan dat we hem ongetwijfeld weer zullen zien.

‘Ik dacht dat ik me ermee verzoend had, maar toen ik je heerlijke soep at, kon ik me bij de gedachte aan Naoji niet inhouden. Ik had hem beter moeten behandelen.’

Ongeveer vanaf de tijd dat Naoji naar de middelbare school ging, raakte hij onder de invloed van een afkeurenswaardige schrijver. Hij begon vrijwel als een jeugdige crimineel te leven. Hij heeft moeder ik weet niet hoeveel ellende bezorgd. Toch denkt moeder aan Naoji als ze soep eet, en zegt dan: ‘O!’ Ik duwde de rijst in mijn mond. Mijn ogen brandden.

‘Hij is veilig, Naoji is veilig. Schurken als Naoji gaan niet zo gauw dood. Dood gaan alleen vriendelijke, knappe, zachtaardige mensen. Naoji sla je met een stok nog niet dood.’

Lachend plaagde moeder: ‘Dan ga jij vast voor je tijd.’

‘Waarom? Ik ben het kind van een schurk, ik red het wel tot de tachtig.’

‘O ja? Dan zit ik goed tot de negentig.’

‘Ja,’ zei ik enigszins ongerust. Schurken leven lang. De

goeden sterven jong. Moeder is goed, maar ik wil dat ze lang leeft. Ik raakte zeer in de war.

‘Wat bent u hatelijk!’ zei ik. Mijn onderlip begon te trillen en tranen rolden uit mijn ogen.

Ik vraag me af of ik het verhaal van de slang moet vertellen. Op een middag, een dag of vier, vijf geleden, hadden kinderen uit de buurt tien slangeneieren gevonden tussen de bamboestengels die als omheining rond de tuin dienden.

‘Het zijn addereieren,’ zeiden ze met overtuiging. Daar ik van mening was dat we niet meer zorgeloos de tuin in konden als er tien adders werden geboren tussen de bamboe, stelde ik voor ze te verbranden. De kinderen volgden me, dansend van plezier.

Vlak bij de bamboestaken maakte ik een berg van bladeren en brandhout, stak deze aan en gooide de eieren een voor een in het vuur. De eieren wilden niet echt vlamvatten. Ook al wakkerden de kinderen het vuur aan door nog meer bladeren en takjes op de vlammen te stapelen, de eieren leken wel onbrandbaar.

Een meisje van de boerderij verderop informeerde lachend vanachter de schutting: ‘Wat bent u aan het doen?’

‘We verbranden addereieren. Ik ben bang dat de adders uitgebroed worden.’

‘Hoe groot zijn ze ongeveer?’

‘Ongeveer de maat van kwarteleitjes en ze zijn sneeuwwit.’

‘Dan zijn het gewone slangeneieren, geen addereieren. Rauwe eieren branden niet best.’

Het meisje liep lachend weg, alsof dat heel gek was.

Het vuur had bijna een halfuur gebrand, maar omdat de eieren hoe dan ook geen vlam vatten, liet ik de kinderen de eieren uit het vuur halen en onder de pruimenboom

begraven. Ik maakte er met kiezelsteentjes een grafteken op.

‘Laten we samen bidden.’

Ik hurkte neer en zette mijn handpalmen tegen elkaar in gebed. De kinderen hurkten braaf achter mij en deden hetzelfde met hun handen. Ik verliet de kinderen en klom in mijn eentje langzaam de stenen treden op. Bovenaan stond moeder, in de schaduw van de blauweregen.

‘Wat ben jij wreed,’ zei ze.

‘Ik dacht dat het adders waren, maar het waren gewone slangen. Het is in orde, ik heb ze netjes begraven,’ zei ik. Toch vond ik het vervelend dat moeder het gezien had.

Moeder is beslist niet bijgelovig, maar sinds de dood van vader tien jaar geleden in ons huis in de Nishikatastraat is ze heel bang voor slangen. Vlak voor vader stierf wilde moeder argeloos een dun, zwart koord oprapen dat ze bij vaders hoofdkussen zag liggen. Het bleek een slang te zijn. Hij kronkelde weg, de gang op en waar het beest verder heen is gegaan is niet bekend. Alleen moeder en oom Wada hebben het gezien. Ze keken elkaar aan, persten hun lippen op elkaar en zwegen, om opschudding in de sterfkamer te voorkomen. Wij waren toevallig ter plekke aanwezig, maar wisten zodoende helemaal niets van die slang.

Wat ik wel weet, omdat ik het zelf heb gezien, is dat er op de avond dat vader stierf slangen om alle bomen in de tuin kronkelden, aan de rand van de vijver. Ik ben nu een vrouw van achtentwintig, dus was ik al achttien toen mijn vader stierf. Geen kind meer dus en de herinnering is nu nog heel duidelijk, ook al zijn er tien jaren voorbijgegaan; ik vergis me echt niet. Ik liep in de richting van de tuinvijver om bloemen te snijden voor de offerdienst. Ik stond stil bij de azalea’s aan de rand van

de vijver en zag plotseling een slangetje om de punt van een azaleatak kronkelen. Toen ik een beetje verrast een volgende bloementak wilde afsnijden, een gele roos, zat er daar ook een omheen. Om de olijfboom ernaast, de esdoorn, de brem, de blauwereggen, de kersenbloesem, om elke boom zaten slangen gekronkeld. Ik was echter niet zo bang voor ze. Ik had slechts het idee dat de slangen, net als ik, vaders overlijden betreurden, dat ze uit hun holen waren gekropen en baden voor vaders geest. Toen ik moeder zachtjes op de hoogte bracht van de slangen in de tuin, nam ze het kalm op. Ze leek ergens over na te denken, het hoofd enigszins schuin, maar zei niets. Het is echter een feit dat moeder sinds die twee incidenten met slangen een gruwelijke hekel aan ze heeft. Hekel is niet het goede woord. Beter gezegd, ze heeft er een heilig ontzag voor gekregen. Ze werd bang voor slangen.

Toen ik besepte dat moeder gezien had dat ik de eieren verbrandde en dit als een heel slecht voorteken beschouwde, kreeg ik plotseling ook het idee dat het verbranden van de slangeneieren iets vreselijks was geweest. Ik vroeg me bezorgd af of dit geen vervloeking zou betekenen voor moeder. Ik kon het niet uit mijn hoofd zetten, de volgende dag en de daaropvolgende dag niet, en toch had ik vanmorgen in de eetkamer dat absurde eruit geflapt, van dat mooie mensen jong sterven. Later was ik in tranen uitgebarsten omdat ik het niet kon vergoelijken. Terwijl ik de resten van het ontbijt afruimde, voelde het alsof een onheilspellend slangetje zich heel diep in mijn hart naar binnen had gewurmd, van plan het leven van moeder te bekorten. Hoe naar ik het ook vond, ik kon er niets aan doen.

Die dag zag ik een slang in de tuin. Aangezien het mooi, zacht weer was, besloot ik na mijn werk in de

keuken een rieten stoel naar het grasveld te brengen om wat te breien. Toen ik met de stoel de tuin inliep, zat er een slang bij de bamboegrassen waar de tegels lagen. Jakkas, dacht ik alleen maar, zonder er verder diep over na te denken. Ik bracht de stoel terug naar de veranda, zette hem neer, ging zitten en begon aan mijn breiwerk. Toen ik 's middags de tuin betrad, met de bedoeling het boek met de schilderijen van Laurencin te gaan halen uit onze bibliotheek, opgeborgen in de kluis achter in de tuin, kronkelde er heel langzaam een slang over het grasveld. Het was de slang van 's morgens, een slank, sierlijk dier. Het is vast een vrouwtje, dacht ik. Ze stak rustig het grasveld over, stopte bij de schaduw van een wilde roos, richtte de kop op en liet haar smalle tong sidderen als een vlammetje. Het leek alsof ze de omgeving opnam. Even later liet ze haar kop weer neer en kromp wat vermoeid in elkaar. Ook toen dacht ik niet veel meer dan dat het een mooie slang was. Ik liep verder naar de berging, pakte het boek met schilderijen en keek op de terugweg steeds naar de plek waar daarnet de slang was geweest. Ze was al weg.

Tegen de avond, toen ik onder het theedrinken met moeder in de Chinese kamer de tuin in keek, verscheen langzaam weer die slang van vanmorgen op de derde tree van de stenen trap.

Moeder zag haar ook. 'Is dat de slang?' bracht ze uit, waarna ze overeind kwam, naar me toe rende en als aan de grond genageld bleef staan, mijn hand in de hare. Ik begreep meteen wat ze bedoelde.

'De moeder van de eieren?' fluisterde ik.

'Ja, ja.' Moeders stem klonk hees.

We hielden elkaars hand vast en bleven met ingehouden adem zwijgend naar de slang kijken. De slang,